

Teologickomorálne hodnotenie umelého ukončenia tehotenstva

René Balák

Na počiatku tretieho tisícročia stojí kresťan pred závažným problémom ochrany života nenarodených ľudských bytostí, pričom postoj kresťana v tejto problematike je úzko spojený so základnými pravdami a bytostným postojom viery. Na druhej strane je nutné konštatovať, že ochrana života nenarodených nemôže byť reflektovaná výlučne v náboženskej dimenzii, ale aj v rovine antropologickej, spoločenskej, právnej, medicínskej či v rovine manželstva a rodiny.

Terminologické rozlišovanie

V dnešnej dobe je vo viacerých oblastiach vedy zaužívaný a prijatý termín umelé prerušenie tehotenstva, napriek tomu, že daný termín je nepravdivý, zavádzajúci a sugestívny. Z rozličných vedeckých zorných uhlov je zrejmé, že tehotenstvo nemožno prerušiť a neskôr v ňom pokračovať, ako sa to sugestívne tvrdí, ale pravda je taká, že tehotenstvo možno umelo ukončiť z rozličných dôvodov a nemožno v ňom neskôr zase pokračovať. Ale život dieťaťa má prevahu nad celou verejnou mienkou a pre odobratie jeho života sa nemožno odvolávať na slobodu názoru¹ či na princíp demokratickej väčšiny alebo na dovoľenosť umelého ukončenia tehotenstva zo strany právneho systému alebo na rozličné medicínske dôvody.

Teologické nazeranie na uvedenú problematiku je v terminologickom vyjadrení diametrálne odlišné od právnej roviny argumentácie. Umelé ukončenie tehotenstva, čiže potrat, je v morálnej teológii považované za vraždu nevinnej ľudskej bytosti, ktorá jedinečnou osobou s právom na život². V právnej i medicínskej rovine sa počas prenatálneho vývoja rozlišuje medzi usmrtením embrya, plodu a dieťaťa, čo však na podstate problematiky nič nemení, teda ani na fakte, že stále ide o ľudskú osobu, ktorá má svoju neodhateľnú dôstojnosť a právo na život. Čiže i pri chirurgickej operácii *feticidium*, počas ktorej sa odstraňuje *fetus* pomocou *craniotomie* alebo *caephalotomie* ide nevinnú ľudskú bytosť, ktorá je odlišná od každého iného ľudského bytia.

Abortus je v medicínskej terminológii označením predčasného pôrodu do 7. mesiaca ťarchavosti ale súčasne označuje vyhnanie alebo odstránenie plodu, pričom môže byť samovoľný alebo umelo vyvolaný. V prípade, že dôjde k ukončeniu tehotenstva pred 20. týždňom, z dôvodov nepodliehajúcim kontrole vôle, tak sa tento jav nazýva samovoľný potrat, pričom po 20. týždni sa hovorí o predčasnom pôrode. Ak sa toto terminologické vyjadrenie používa pre umelé ukončenie tehotenstva je zrejmé, že sa má na mysli umelé vyvolanie potratu, čiže *procuratio abortus*. Princiipiálne možno vyjadriť pravdu, že *feticidium*

¹ Por. Deklarácia *Quaestio de abortu*. nr. 20.

² O statuse jedinečnej ľudskej osoby nerozhoduje temporabilné kritérium narodenia alebo rozvojové kritérium (kritérium segmentácie, kritérium potenciality, neurologické kritérium, kritérium animácie, kritérium samostatnej existencie, psychologické kritérium, kritérium implantácie), ba ani genetické kritérium (viď monozygotické dvojčatá alebo predpoklad vytvorenia geneticky identických klonov pomocou ingerencie človeka) ale metafyzické kritérium s prihliadnutím na numerické kritérium a predpoklad oduševnenia v momente oplodnenia, ktoré prebieha v určitom časovom intervale. Vyjmúc posledné kritérium, všetky sa opierajú o ontogézu človeka a ani jedno z nich nedáva vyčerpávajúcu odpoveď na otázku, kedy je nový život osobou so všetkými právami. Nemožno sa však bez výhrad stotožniť s dualistickým chápaním človeka ani s aristotelesovsko-tomistickou metafyzikou ľudského bytia lebo pre dnenú dobu je teologického hľadiska nedostatočná hoci pravdepodobne najvýstižnejšie vystihuje podstu ľudského bytia v personalistickom zmysle.

Kongregácia pre náuku viery vyhlasuje, že i v prípade jestvujúcej pochybnosti o tom, či je plod už v rannom štádiu osobou, by sa dopustil ťažkého hriechu ten, kto by riskoval jeho usmrtenie. Por. *Quaestio de abortu*. Nr. 13. Individualizácia a oduševnenie je doteraz nevyriešeným problémom v definitívnom zmysle a všetky argumenty teológov alebo odborníkov z oblasti (i molekulárnej) genetiky a embriológie zatiaľ nedávajú vedeckú a morálnu istotu, ktorá je nevyhnutná.

aj *abortus*, ktorý je priamo realizovaný - *percuratio abortus directa*, sú morálne zlé *ex toto genere suo* a preto jednoznačne nedovolený.

Rozšírené dôvody a argumenty pre umelé ukončenie tehotenstva

Potrat alebo umelé ukončenie tehotenstva je mnohými ľuďmi obhajovaný jako jediné možné východisko z komplikovaných a ťažkých životných situácií, ktoré stavajú človeka pred dilemu jako sa rozhodnúť. Problém umelého ukončenia tehotenstva sa nedotýka len morálnej zodpovednosti konkrétnych a zainteresovaných osôb, ale zasahuje každého človeka, ktorý má byť jeho ochrancom³.

V tejto oblasti zohráva významnú úlohu mnoho faktorov napr. náboženský alebo kultúrny model spoločnosti, jej tradície, história, etická a hodnotová orientácia ako aj atmosféra v spoločnosti, na ktorú vplyva verejná mienka v prevažnej miere utváraná médiami. Konzumné a utilitaristické chápanie života potláča prostredníctvom médií svet pravdivých hodnôt⁴, čím sa vytvára mentalita proti životu, spôsobená mnohorakými príčinami, pričom štát sa permissívne podieľa na antirodinnej, antimanželskej a antinatalistickej politike predovšetkým v právnej rovine. Programová vojna za rozšírenie a legalizáciu abortcie má jednoznačne medzinárodný charakter⁵ a koncentruje sa na zakotvenie potratu do právneho systému, ale človek nikdy nemôže poslúchať právny predpis, ktorý je sám v sebe nemorálny.

Táto situácia a postoje sú motivované dôvodmi rozličného charakteru, pričom dochádza k cieľavedomému a hipokritickému ukrývaniu plnosti pravdy o neadekvátnosti falzifikovaného zdôvodnenia odobratia života nenarodenému nevinnému dieťaťu.

Častokrát sa argumentuje za umelé ukončenie tehotenstva z eugenických dôvodov, kde je prenatálny rozvoj dieťaťa narušený a je pravdepodobne ohrozené jeho psychické alebo fyzické zdravie. V dnešnej dobe je možné predpovedať poškodenie chromozómov a viacero iných anomálií plodu pomocou rôznych metód ako sonografia, fetoskopia, amniocentéza a ďalšie, pričom spoľahlivosť týchto metód je pomerne vysoká. Eugenické indikácie sú v dnešnej dobe veľmi častou príčinou potratov. Takéto eugenické ukončenie tehotenstva je paradoxne považované za terapeutickú metódu, hoci sa tým prípadné poruchy v prenatálnom vývoji dieťaťa vôbec neodstraňujú. Eugenická mentalita takto pripúšťa selektívne ukončenie tehotenstva aby sa zabránilo narodeniu detí, ktoré sú alebo pravdepodobne budú postihnuté nejakými anomáliami. Prenatálna diagnostika sa tak paradoxne môže stať príležitosťou k navrhnutiu a k vykonaniu potratu, hoci by mala slúžiť ako medicínsky impulz pre prípadnú terapiu v prípade, že sa vyskytnú anomálie vo vývoji dieťaťa. Ak je však dovolené (z právneho a lekárskeho hľadiska) usmrtiť nenarodené dieťa, je nepochopiteľné a nelogické prečo ho nemožno usmrtiť z tých istých dôvodov po jeho narodení.

Jedným z dôvodov umelého ukončenia tehotenstva sú „etické, humánne a kultúrno-spoločenské ohľady“, hoci s etikou a s humanitou či kultúrou nemajú nič spoločné. V tomto prípade sa pripúšťa potrat ak bolo dieťa počaté mimo manželstva a toto ukončenie tehotenstva má zachániť česť ženy a jej dobré meno, lebo žena s dieťaťom má sťaženú situáciu pri vstupe do manželstva vo mnohých kultúrnych oblastiach planéty. Niektoré etické, kultúrne a náboženské alebo spoločenské systémy a tradície idú tak ďaleko, že takáto matka je vylúčená zo spoločnosti či dokonca usmrtená.

V prípade znásilnenia je umelé ukončenie tehotenstva považované za spôsob ako zmazať strašnú spomienku na agresiu, ktorej sa dopustil násilník, čiže vôbec sa neberie do úvahy nevinnosť dieťaťa ale len psychoemocionálny stav matky. Dieťa je považované za nenáležitú záťaž, ktorá jej bola vnútená proti jej vôli a je prirodzené, že agresiou postihnutá žena môže milovať toto dieťa s určitými ťažkosťami, lebo ono je síce nezavinene ale predsa len stelesnením bolestnej spomienky ženy na prežitú násilie, ktorým bola brutálne narušená jej

³ Por. EV nr. 59.

⁴ Por. FC nr. 7

⁵ Por. EV nr. 59.

ľudská dôstojnosť. Avšak ani tieto skutočnosti nemôžu byť dôvodom pre umelé ukončenie tehotenstva lebo toto nenarodené dieťa má takú istú neodňateľnú ľudskú dôstojnosť a jej narušenie ako i násilné odobratie života dieťaťa nemôže bolestnú situáciu matky napraviť.

Často sa vyskytuje i medicínska argumentácia za potrat na základe skutočnosti, že tehotenstvo vážne ohrozuje život matky alebo z dôvodov ohrozenia psychického zdravia matky. Niektorí autori dokonca považujú dieťa – plod za nespravodlivého agresora, čím chcú zdôvodniť prípustnosť potratu a klasifikovať zabitie dieťaťa ako usmrtenie materiálne nespravodlivého agresora. Túto argumentáciu je nutné rozhodne odmietnuť lebo dieťa – plod vo svojej nevinnosti nikomu neodopiera žiadne práva a slobodu a neatakujú matku v žiadnom zmysle tohoto slova. Nemožno sa teda odvolávať na zásadu, že každý má právo zabiť svojho agresora v prípade primeranej obrany svojho života. Nevinné dieťa nemôže byť považované za agresora a situácia ohrozenia života matky nemôže byť považovaná za situáciu primeranej obrany.

Medicínske a terapeutické indikácie však nemôžu byť dostačujúcim ospravedlnením a dôvodom pre všetky druhy priameho usmrtenia nevinných⁶, ale napriek tomu sa zdôvodňuje ospravedlnenie potratu nasledovnými argumentami. Podľa niektorých je dovolené urýchliť smrť plodu-dieťaťa, ktorá skôr či neskôr nastane, s cieľom zachrániť život matky, čo je však mravne nedovoleným priamym usmrtením nevinného človeka. Druhým dôvodom je predpoklad, že v tejto kritickej situácii by bol plod ochotný obetovať svoj život pre záchranu života matky, čo však nemožno dokázať a dieťa vôbec nemá možnosť slobodne deklarováť svoju vôľu, obetovanie dieťaťa je realizované vražedným zákrokom lekára. Predkladá sa aj možnosť výberu menšieho zla, ktorým má byť usmrtenie plodu, ale nikdy nie je mravne dovolené zvoliť si menšie zlo, ktoré je nemravným *ex toto genere suo* namiesto iného zla, ktoré je len fyzickým zlom, lebo ide o prirodzenú smrť dieťaťa alebo súčasnú smrť dieťaťa a matky.

Ešte absurdnejšou situáciou je umelé ukončenie tehotenstva z ekonomickosociálnych dôvodov, ktoré sú motívom pre odmietnutie už počatého dieťaťa paradoxne v mene jeho budúceho dobra. Praktický materializmus a utilitarizmus a s ním spojená konzumná mentalita často sugestívne tlačí rodičov k rozhodnutiu neumožniť narodenie dieťaťa, lebo je lepšie neporodiť dieťa ako ho priviesť na svet a tým ho odsúdiť na núdzu a neistú budúcnosť. Akokoľvek deklarácie tohoto druhu znejú triviálne a tragicky, používajú ich často ľudia, ktorí majú dostatok prostriedkov na chov milovaných drahých exotických zvierat, psov a mačiek. Na druhej strane je faktom existencia skutočných ekonomicko-sociálnych ťažkostí vo veľa rodinách, ale tieto ťažkosti sú často výsledkom antirodinnej a antinatalistickej politiky štátu. Je však preukázateľným faktom, že umelé ukončenie tehotenstva z týchto dôvodov sa realizuje častejšie u ekonomicky i sociálne lepšie postavených ľudí ako u ľudí chudobných.

Jedným z egoistických dôvodov umelého ukončenia tehotenstva je takzvané plánovanie rodiny a regulácia počtu narodených detí prostredníctvom potratu, ktorý je považovaný za jeden z antikoncepčných prostriedkov. Avšak potrat nie je spôsobom, ktorým možno regulovať počatie ale je spôsobom ako zabiť už počaté ale nenarodené dieťa. Je však zrejmé, že mnohé z antikoncepčných prostriedkov sú abortívneho charakteru a vôbec nezabraňujú počatiu ako často sa sugestívne tvrdí.

Zástancovia umelého ukončenia tehotenstva – potratu vytvorili pojem neplánované tehotenstvo (niekedy neočakávané, nechcené), lebo sa stali neschopnými bytostne sa otvoriť na niečo alebo niekoho ak to nebolo skôr naplánované a predpokladané. Dnešný svet je poznačený tým, že ľudia neustále niečo plánujú a to aj napriek tomu, že často sa tieto plány vôbec nezrealizujú ale dnešný človek je aj tak pohltý mániovou plánovaním. Mentalita týchto

⁶ Prvé výslovné a úplné odmietnutie potratu zo spomínaných dôvodov je obsiahnuté v encyklike Pia XI *Casti Connubii*. Por. DS 3720. Tento jasný postoj zaujali Pius XII.(Por. AAS /1951/ 838) i Pavol VI.(Por. HV nr. 14), ako aj Kongregácia pre náuku viery. (Por. *Quaestio de abortu*. nr.14).

ľudí spôsobuje, že vždy môžu odmietnuť to čo nie v súlade s ich plánmi, čiže aj nový nenarodený život dieťaťa.

Avšak ľudia, ktorí nechcú rešpektovať biológiu človeka a všetko podriaďujú nezvládnutému sexuálnemu pudu a neviazanej žiadostivosti, nechcú priznať dôstojnosť ľudskej osoby dieťaťa, ktoré je takou istou ľudskou bytosťou ako každá iná ľudská bytosť, len má iné miesto pobytu. V dnešnej dobe mnohí nevidia podstatný rozdiel medzi umelým ukončením tehotenstva a inými antikoncepčnými prostriedkami, čo je výsledkom necitlivosti, ľahostajnosti a cynizmu spôsobeného programovou mediálnou manipuláciou s človekom.

Morálne hodnotenie ukončenia tehotenstva

Teologicomorálny pohľad⁷ na rôznorodé spôsoby ako aj na dôvody ukončenia tehotenstva vychádza (okrem iných prameňov) z učenia Magistéria rozličného hierarchického stupňa. Pápež Ján Pavol II, reagujúc na hrozivé rozmery tohto strašného javu, ktorým zabíjanie nenarodených detí nepochybne je, výslovným a súčasne slávnostným spôsobom rozhodne vyhlásil: “Preto mocou autority, ktorú Kristus udelil Petrovi a jeho nástupcom, v spoločenstve s biskupmi, ktorí veľakrát odsúdili umelý potrat, a v rámci spomínanej predchádzajúcej konzultácie, hoci roztratení po svete, jednomyselne toto učenie schválili, vyhlasujem, že priamy potrat, tj. chcený ako cieľ alebo ako prostriedok, je vždy vážnym morálnym neporiadkom, lebo je dobrovoľným zabitím nevinnej ľudskej bytosti.”⁸

Morálna teológia, rešpektujúc všetky špecifické pramene, z ktorých čerpá, jednoznačne poukazuje na skutočnosť, že žiadne okolnosti alebo ciele nemôžu zmeniť podstatu mravne zlého a nedovoleného aktu *ex toto genere suo* na akt dobrý a dovolený. Teda priame, chcené a prevedené umelé ukončenie tehotenstva – *percuratio abortus directa*, ktoré je cieľom alebo prostriedkom k cieľu, je vždy aktom, ktorý je v rozpore nielen s Božím zákonom, bytostne vpísaným do intímneho vnútra každej ľudskej bytosti ale je i v rozpore s prirodzeným mravným zákonom *lex naturalis*. Tento rozhodný kresťanský postoj sa opiera o biblický fundament, odovzdávaný tradíciou, ktorá je obsahom učenia riadneho a všeobecného Magistéria, pričom sa tento postoj opiera o prirodzený zákon.⁹

Z uvedeného vyplýva, že nie je dovolené spáchať potrat i keď je ohrozený život matky, lebo dieťa nie je nespravodlivým agresorom, ktorý atakuje život matky, preto nie je mravne dovolené pozbaviť ho života. Stanovisko pápeža Jána Pavla II je v tejto problematike jasné a nekompromisné: “Zavraždená je ľudská bytosť na prahu života, a teda bytosť najnevinnejšia, akú si možno vôbec predstaviť: nemožno ju preto mikdy považovať za útočníka, tým menej za

⁷ Všeobecné princípy teologickej analýzy ľudského slobodného aktu v perspektíve mravnosti vždy berú do úvahy predmet ľudského skutku, cieľ konajúceho a okolnosti. Predmetom ľudského aktu má byť dobro, ku ktorému smeruje vôľa a je matériou ľudského aktu. Vybraný predmet morálne označuje akt vôle a rozum ho oceňuje ako zhodný alebo nezgodný s pravdivým dobrom, pričom objektívne zásady morálnosti vyjadrujú racionálny poriadok dobra a zla rozlišovaný skrze svedomie. Ľudské akty vzhľadom na svoj predmet môžu byť mravne dobré, zlé alebo indiferentné.

Intencia konajúceho smerujúca k cieľu je podstatným elementom v morálnom hodnotení ľudského aktu pričom dobrý úmysel má byť nasmerovaný k dobrému cieľu aby bol ľudský akt z objektívneho hľadiska morálne dobrý vo svojej podstate. Zlý úmysel podstatne mení ľudský akt, ktorý je sám o sebe dobrý na zlý a dobrý úmysel nečiní zo zlého aktu akt dobrý, čiže cieľ nesvätí prostriedky. Z toho, že daný akt je objektívne dobrý nevyplýva že je dobrý aj formálne. Intencia znamená, že činnosť predmetovo indiferentná sa môže stať dobrou alebo zlou, pričom intencia môže zväčšiť morálne dobro ľudského aktu ale dodatočná zlá intencia môže spôsobiť, že objektívne dobrý akt sa môže stať morálne menej dobrým alebo úplne zlým.

Okolnosti sú druhoradými elementami ľudského aktu a všeobecne sa ich uvádza sedem: kto, čo, kde, kedy, ako, prečo a čím; zväčšujú alebo znižujú morálne dobro alebo zlo, zväčšujú alebo znižujú morálnu zodpovednosť konajúceho podmetu, ale nemôžu zmeniť kvalitu aktu tak, aby sa akt, ktorý je zo svojej podstaty zlý stal dobrým avšak dodávajú aktu dodatočnú morálnu kvalitu. Jestvujú akty, ktoré bez ohľadu na intenciu a okolnosti sú vždy morálne zlé *ex toto genere suo*.

⁸ Por. EV 62.

⁹ Por. LG 25.

nespravodlivého útočníka. Je slabá a bezbranná do takej miery, že je zbavená aj tej minimálnej formy obrany, akou je u novonarodeného dieťaťa jeho prosebné kvílenie a plač.”¹⁰

V tejto súvislosti je vhodné pripomenúť, že úsudok zdravého ľudského rozumu logicky naznačuje, že je pravdepodobne možné (správne?) uprednostniť smrť samotného plodu pred spoločnou smrťou plodu i matky a to aj vtedy ak by smrť plodu nastala skrze priamy zásah človeka. Je však zrejmé, že priamo chcené zlo nemožno z teologickomorálneho zorného uhla akceptovať, hoci sa viaceri autorov predovšetkým protestantského vyznania domnieva, že život matky je dostatočne závažným dôvodom aby sa akceptovali priamo chcené zlé následky.

V tejto situácii je nutné argumentovať zásadou *principium duplicis effectus*, ktorej aplikácia umožňuje teologickomorálne hodnotenie veľmi zložitých prípadov. Stručne možno túto zásadu zhrnúť do nasledujúcich formulácií: Akt sám v sebe je mravne dobrý alebo prinajmenšom mravne indiferentný; priamy účinok tohoto aktu je mravne dobrý; priamy (dobrý) účinok (*per se*) je cieľom konajúceho a zlý účinok je len nechcene pripustený (tolerovaný) (*per accidens*); jestvujú proporcionálne závažné dôvody pre vykonanie takeého aktu.

Priame ukončenie tehotenstva je také konanie, ktoré priamo smeruje k usmrteniu plodu, pričom smrť je cieľom samým v sebe alebo je chceným prostriedkom na dosiahnutie iného cieľa. Ak niekto (lekár, matka alebo iná osoba) arbitrálne dopredu rozhodne, že nenarodené dieťa je nutné pozbaviť života a obetuje tento nevinný život na záchranu iného života, tak takéto konanie má charakter priameho útoku na nevinný život a je aktom vraždy nenarodeného dieťaťa.

Je pravdou, že človek môže obetovať svoj život za iného človeka ale človek nesmie sám seba zabiť (akt samovraždy) aby zachránil iného človeka, a už vôbec žiaden človek nemá právo arbitrálne disponovať životom druhého človeka.

Veľmi zložitou je situácia keď sa morálne hodnotí nepriame ukončenie tehotenstva, pričom treba zdôrazniť, že ak ide skutočne o konanie nepriame tak sa neoznačuje takéto konanie ako ukončenie tehotenstva ale definuje sa ako smrť dieťaťa alebo smrť plodu počas medicínskej intervencie zachraňujúcej život matky. Z veľmi závažných dôvodov môže byť niekedy náležité aplikovať konanie, ktoré nepriamo a nechcene môže smerovať k smrti dieťaťa. Toto tvrdenie však nemožno interpretovať v duchu morálneho laxizmu a permisivizmu, lebo nie každé nepriame ukončenie tehotenstva možno označiť za morálne náležité a primerané, či dovolené.

Za morálne prípustné môže byť označené len také nepriame konanie, ktoré bolo realizované z veľmi vážnych motívov a v situácii skutočného a hraničného ohrozenia života matky, pričom možno na tento prípad vzťahovať všetky špeciálne zásady konania podľa *principium duplicis effectus*. Čiže zlý účinok – smrť dieťaťa – môže byť skutočne predpokladaná, ale nikdy nesmie byť priamo chcená, ba čo viac, nesmie byť prostriedkom pre dosiahnutie pozitívneho cieľa, ktorým je záchrana života matky. Ukončenie života plodu je v takej situácii náhodným a vedľajším účinkom, ktorý bytostne nie je chcený a je potrebné urobiť všetky kroky k jeho záchrane pokiaľ to možnosti dovoľujú.

V tejto súvislosti je vhodné pripomenúť, že prvé jasné a rozhodné odmietnutie tzv. terapeutického potratu (umelého ukončenia tehotenstva na základe medicínskych indikácií) je obsiahnuté v encyklike pápeža Pia XI *Casti Connubii*¹¹. Veľmi precízne stanovisko zaujal pápež Pius XII, v ktorom sa hovorí, že zvyčajne sa používa výraz “priamy útok na život nevinného”, “nepriame zabitie”. Záchrana života budúcej matky nezávisle od faktu jej tehotenstva si vyžaduje chirurgické konanie alebo iný terapeutický prostriedok, ktoré by mali ako náhodnú konzekvenciu, žiadnym spôsobom neočakávanú ako takú, ale ako takú, ktorej sa nedá vyhnúť – smrť plodu, tak potom také konanie nemôže byť nazvané “priamym” útokom

¹⁰ Por. EV 58.

¹¹ Por. AAS 43: 1951 s. 838.

na život nevinného, za predpokladu, že nie je možné preložiť tú intervenciu na dobu po narodení dieťaťa, ani nie je možné odvolať sa na iný účinný prostriedok¹². Tento jasný a rozhodný postoj zaujal i pápež Pavol VI. v encyklike *Humanae vitae*¹³ ako aj pápež Ján Pavol II. už v citovanej encyklike *Evangelium vitae*.

Tieto prípady krajného ohrozenia života matky sú dnes čoraz zriedkavejšie z dôvodu rozvoja medicíny. Vo vyššie spomenutých podmienkach môže byť operácia náležitá podobne ako iné intervencie toho typu, ak skutočne ide o dobro veľkej hodnoty, ktorým je život.

Dar života je neodškriepiteľne najvyšším prirodzeným a časným dobrom ako aj právom ľudskej osoby ale nemožno to chápať v absolútnom zmysle slova, lebo je tu večná spása človeka a realizácia Božieho plánu s ľudstvom a svetom v dynamickom zmysle. Tento uhol nazerania zdanlivo chápe smrť dieťaťa – plodu ako menšie zlo (a život dieťaťa ako menšie dobro) a podľa viacerých teológov matka môže ešte svojou aktivitou napomôcť realizácii Božieho plánu spásy najmä ak je matkou viacerých detí (či manželkou starajúcou sa napr. o ťažko chorého manžela), pričom je zrejmé že plod neprežije smrť svojej matky a preto sa nebude môcť slobodne a osobne angažovať na realizácii večného plánu spásy. Z týchto dôvodov sa niektorí autori domnievajú, že právo dieťaťa – plodu na život (aj keď len na určitú relatívne krátku dobu) je podriadené právu na život matky (väčšie dobro), lebo to je ústupok vyšším nárokom božského plánu.

Z teologickomorálneho zorného uhla nazerania nie je možné sa odvolávať na zásadu konkurencie medzi určitými dobrami (hodnotami) podľa ktorej v situácii keď nie je možné zachovať (zachrániť) obidve dobrá (hodnoty) má človek právo rozhodnúť sa, ktoré z týchto dvoch dobier je väčšie a zachovať ho na úkor iného dobra. Nemožno totiž túto zásadu aplikovať na zvažovanie hodnoty života dvoch ľudí, lebo nikto z ľudí nemôže byť arbitrom v tomto zmysle a nikto nemôže rozhodovať o tom, ktorý život má väčšiu hodnotu.

Nikto okrem Boha nevie aký je plán spásy s konkrétnymi osobami v tejto konkrétnej a vždy jedinečnej situácii. Nikto nemá právo stavať sa na miesto, ktoré prináleží len Bohu a rozhodnúť o tom, čo je skutočne Božím úmyslom. Nikto nevie odpovedať na otázku, či sa do momentu, keď nastane reálne krajné ohrozenie života matky nenájde iný (nový) medicínsky spôsob ako oba životy zachrániť. Ale vynára sa súčasne i pochybnosť či je zodpovedným aktom lásky (v celistvom kresťanskom chápaní plnosti tohoto termínu) nechať zomrieť plod – dieťa spolu s jeho matkou. Odpoveď znie, že nie je, lebo je to pravdepodobne zanedbanie dobra, ktoré umožňuje vyspelá úroveň medicíny realizovať. Samozrejme za predpokladu, že by sa zachránenie života matky (v duchu učenia Magistéria) mohlo nazvať nepriamym ukončením tehotenstva (za cenu nechcenej smrti dieťaťa).

Je zrejmé, že prezentované pochybnosti komplikujú už beztak zložitú etickú situáciu najmä ak sa vezmú do úvahy i subjektívne činitele (psychické usporiadanie zúčastnených osôb, vedomie dôležitosti zamýšľaného aktu u týchto osôb, *optio fundamentalis* u týchto osôb) morálneho hodnotenia ľudských aktov, ktoré sú spojené s problematikou. V duchu úprimného hľadania pravdy však možno konštatovať, že je vhodné v duchu kresťanskej lásky zachrániť život matky, ktorý možno zachrániť a že život plodu - dieťaťa, ktorý je určite dlhodobu neudržateľný a cestou prirodzeného vývoja určite stratený, nemožno v danej situácii (úroveň a možnosti medicíny) zachrániť.

Teologicky sa možno odvolať do oblasti pôsobenia Božej vôle a prozreteľnosti a dôvery človeka Bohu, ktorému je nutné všetko v nádeji odovzdať. Kresťanská vízia rodinného života, dar materstva a duch viery vnútorne disponujú matky a najbližších zúčastnených k tomu, aby sa odovzdali do rúk prozreteľnosti Toho, od ktorého je závislé všetko. Z hľadiska prirodzeného ľudského rozumu a ľudského pohľadu sa môže zdať, že tento postoj je absurdný

¹² Por. AAS 43: 1951 s. 859.

¹³ Por. HV nr.14.

a alibistický ale ľudská skúsenosť kresťanskej viery je jasným svedectvom, že nemožno podceňovať transcendentnú rovinu problematiky.

Bibliografy

Druhý vatikánsky koncil: Vieroučná konštitúcia o Cirkvi *Lumen Gentium*

Ján Pavol II Encyklika *Evangelium vitae*.

Ján Pavol II. Exhortácia *Familiaris consortio*.

Kongregácia pre náuku viery: Deklarácia *Quaestio de abortu*. Rome 1974

Zoznam použitých skratiek

AAS – Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale Rome 1909-

DS – Denzinger-Hünemann: *Enchiridion Symbolorum*. Herder³⁷ 1991

EV – Ján Pavol II Encyklika *Evangelium vitae*.

FC – Ján Pavol II. Exhortácia *Familiaris consortio*.

LG – Druhý vatikánsky koncil: Vieroučná konštitúcia o Cirkvi *Lumen Gentium*

IN.: FOLIA UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS. Vol. 9. TRNAVA 2002 s. 35 – 42. ISBN

NEUVEDENÉ